COĞRAFYA Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TÜRKİYE'DE BİTKİ ÖRTÜSÜ

TÜRKİYE'DE BİTKİLER

Türkiye'de Bitkilerin Genel Özellikleri

Türkiye, zengin bitki çeşitliliğine sahip olan dünyanın sayılı ülkelerinden biridir. Ülkemiz, sahip olduğu yaklaşık 12 000 bitki türüyle Avrupa Kıtası'nın tamamında görülen bitki türlerine yakın bir çeşitliliği barındırmaktadır. Bu zenginlikte iklim çeşitliliği, kısa mesafelerde değişen yeryüzü şekilleri, coğrafi konum, jeolojik zamanlar boyunca görülen iklim değişiklikleri ve toprak türleri gibi faktörler etkili olmuştur.

Yeryüzünün belirli bir bölgesinde yaşayan ve başka sahalarda rastlanmayan bitki türlerine yerli (endemik) bitki denir. Ülkemizdeki bitki türlerinin yaklaşık üçte biri (3700 civarı) endemik olup en fazla çeşitlilik Toros Dağları'nda bulunmaktadır. Ülkemizde yer alan başlıca endemik bitki türleri şulardır:

Köyceğiz Gölü çevresinde sığla (günlük) ağacı, Datça ve Teke Yarımadası'nda Datça hurması, Kazdağları'nda Kazdağı göknarı, Göller Yöresi'nde kasnak meşesi, Kastamonu ve Yozgat çevresinde ispir meşesi, Rize'de (Anzer Yaylası) Anzer çayı, Safranbolu çevresinde safran otu, Erzurum'da (Karayazı) ters lale.

Geçmiş jeolojik dönemlere ait iklim koşullarında yaşamış olan bitki türlerinden bazıları, günümüz iklim koşullarına da uyum sağlayarak varlığını sürdürebilmektedir. Bu bitkilere kalıntı (relikt) bitkiler denir. Sahip olduğumuz başlıca kalıntı bitkiler ve bunların görüldüğü yerler; kayın ağacı (Amanos Dağları ve Murat Dağı), sığla ağacı (Köyceğiz Gölü çevresi), sedir ağacı (Kelkit Çayı Vadisi), ıhlamur ağacı (Bey Dağları), kocayemiş ve sandaldır (Çoruh Vadisi).

TÜRKİYE'DE BİTKİ TOPLULUKLARI

Türkiye'deki bitki toplulukları; orman, çalı (maki, garig, psödomaki) ve ot (bozkır ve dağ çayırları) olmak üzere üç gruba ayırılır. Türkiye, zengin bitki türlerine sahipken kapladığı orman alanları bakımından yeterince zengin değildir.

Ormanlar: Orman varlığında kıyı bölgelerin payı fazla olmakla birlikte ormanların yaklaşık yarısı Akdeniz ve Karadeniz'e paralel uzanan dağlarda bulunur. Böyle bir durumun ortaya çıkmasının nedeni bu dağların denize bakan yamaçlarında yağışın fazla olmasıdır.

Harita : Türkiye'nin bitki formasyonları

Nemli, yarı nemli veya kurakçıl karakterdeki ormanlar, birbirinden farklı cins ve türde ağaçlara sahiptir. Türkiye ormanları geniş ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşmakla birlikte bu ağaçların yarıdan fazlasını meşe ve kızılçamlar oluşturur.

Karadeniz ormanları, Karadeniz ikliminin etkili olduğu Kuzey Anadolu Dağları'nın denize bakan yamaçları ile Marmara Denizi'nin kuzey kesimlerinde dağılış gösterir. Türkiye'nin en gür ormanlarına sahip olan bu alanlar, orman altı bitki örtüsünün zenginliği açısından ilk sırada yer almaktadır.

Yaz kuraklığının daha az yaşandığı Karadeniz ikliminde yağışın bol ve yağış rejiminin kısmen düzenli olması, buralardaki bitki örtüsüne de yansımıştır. Dağların kuzeye bakan yamaçlarında gür ormanlar görülürken güneye bakan yamaçlarında ise ağaç türleri azalarak ormanlar seyrekleşmektedir.

Geniş yapraklı ormanlar kuşağı, Kuzey Anadolu Dağları'nın Karadeniz'e bakan yamaçlarında kıyıdan itibaren 1000 metre yüksekliğe kadar çıkar. Bu kuşağı oluşturan en önemli ağaç türü, kışın yaprağını döken kayın ağacıdır. Gürgen, kestane, meşe, ıhlamur, dişbudak, kızılağaç ve titrek kavak bu kuşakta yer alan diğer ağaç türleridir.

Karma ormanlar kuşağı, geniş ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşup Kuzey Anadolu Dağları'nın denize bakan yamaçlarında genellikle 1000-1500 metreler arasında bulunur. Bu kuşakta geniş yapraklı olarak kayın ağacı; iğne yapraklı olarak da göknar, ladin, karaçam ve sarıçam ağaçları yer alır.

İğne yapraklı ormanlar kuşağı, Karadeniz dağlarının 1500-2000 metreleri arasında yer alan ve geniş yapraklı ağaçların yetişemediği kesimlerinde görülür.

Asıl Akdeniz kuşağı ormanları, Akdeniz ikliminin tipik özelliklerinin görüldüğü Toros Dağları'nın denize bakan yamaçlarında görülmekte olup daha çok kızılçam ağaçlarından oluşur. Kızılçam ormanlarının orman altı bitkisi olan maki, kızılçamların tahrip edildiği alanlarda görülür. Hızlı büyüyen ve ülkemizdeki en yaygın ağaçlardan olan kızılçamlar, reçinesi fazla olduğu için kolay yanar.

Batı Anadolu ormanları, Karadeniz ve Akdeniz iklimine ait bitki türlerinden oluşup özellikle Ege ile Güney Marmara kıyılarında görülür. Yükseltiye bağlı olarak kızılçam, meşe ve karaçam gibi türlerden oluşan Batı Anadolu ormanları, ülkemizde geniş bir alan kaplar. Kıyılarda kızılçam, 1000 metreden sonra ise karaçam ve meşe ormanları yaygındır. Uludağ, Kazdağları, Samanlı Dağları ve Murat Dağları'nın kuzeye bakan yamaçlarında Karadeniz'e özgü kayın ağaçlarına da rastlanır. Bu alanlardaki ormanlarda en fazla bulunan ağaçlar meşe, ardıç ve karaçamdır. Çoğunlukla ormanların tahrip edilmesiyle ortaya çıkan **çalılar** ülkemizde geniş alan kaplar. Çalı türlerinden biri olan **makiler,** Akdeniz iklim koşulları altında bodur ağaç ve çalılardan oluşan bitki topluluğudur. Akdeniz ikliminin tipik (birincil) bitki örtüsü olan kızılçam ormanları, insanlar tarafından sürekli tahrip edilmektedir. Bu nedenle kızılçamların tahrip edildiği alanlarda orman altı bitkisi olarak bulunan ve ikincil bitki topluluğu olan makiler yetişmektedir. Ülkemizde kızılçam ve makilere Güney ve Batı Anadolu'da özellikle de Akdeniz, Ege ve Marmara Denizi kıyılarında rastlanır. **Garig (frigana)**, makilerin tahrip edilmesiyle seyrek çalılardan oluşan ve kısa boylu olan bitki topluluğudur. Genellikle eğimli sahalarda oluşan bu çalıların başlıca türleri; tüylü laden, lavanta, yasemin, kekik, funda, kermez meşesi ve süpürge çalısıdır. Ülkemizde gariglere Akdeniz ve Ege Denizi kıyılarında rastlanmaktadır.

Psödomaki (yalancı maki), özellikle nemli iklim koşullarında ormanların tahribi sonucu deniz kıyısından başlayarak 200-300 metrelere kadar yükselen kuşakta yer alan çalılardır. Makiye benzeyen psödomakiler; kışın yaprağını döken kızılcık, böğürtlen, yabani elma, yabani erik, yaprağını dökmeyen sandal, defne, akçakesme, koca yemiş gibi maki elemanlarından oluşur.

Ülkemizde görülen ot toplulukları bozkır ve çayırlardır. **Bozkır (step)**, kurak ve yarı kurak iklim bölgelerinde ilkbahar yağışları ile yeşeren, yaz kuraklığı ile de sararan kısa boylu ot topluluklarıdır. Bu bitkiler; İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Trakya (Ergene Havzası) ve İç Batı Anadolu'da yaygın olarak görülür. Geven, yavşan otu, çoban yastığı, gelincik, ülkemizde görülen başlıca bozkır türleridir.

Asırlar boyu süregelen tahribat sonucunda iç bölgelerdeki karaçam, meşe ve ardıç ormanları ot formasyonuna dönüşmüştür. Trakya, Batı Anadolu'nun iç kesimleri ve İç Anadolu'nun yüksek kesimlerinde görülen **antropojen bozkırlar**dır. Türkiye'deki bozkırlar genellikle bu şekilde oluşmuştur.

Çayırlar, genel olarak dağlarımızın ağaç yetişme sınırının üst kesimlerinde yaygındır. Düşük sıcaklıkların görüldüğü bu alanlarda ilkbaharda yeşerip yazın da yeşil kalan ot ve bazı çiçeklerden oluşan alpin çayırları görülmektedir. Geven, yumak, tarla sarmaşığı, düğün çiçeği, ve yıldız başlıca türleridir.

SORULAR

Soru 1: Bulundukları alanın iklim ve topografya şartlarına uyum sağlayan ve doğal ortamında yalnızca o bölgede görülen bitkilere endemik bitkiler adı verilir.

Yalnızca Köyceğiz Gölü ve çevresinde doğal olarak yetişen, gövdesinden elde edilen balsam, kozmetik ve eczacılık sektörlerinde kullanılan endemik tür aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sığla Ağacı B) Datça Hurması
C) Kazdağı Göknarı D) Kasnak Meşesi
E) Istranca Meşesi **(Cevap A)**

Soru 2: Geçmişten günümüze değişen iklim koşullarına rağmen, kendi yaşam bölgelerinde varlıklarını devam ettiren kalıntı bitkilere.....denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümle tamamlanmış olur?

A) Endemik B) Relikt
C) Psödomaki D) Antropojen Bozkır
E) Habitat **(Cevap: B)**

Soru 3: Türkiye'de kıyı kesimlerden iç kesimlere doğru gidildikçe orman alanları azalış gösterir.

Bu durum öncelikle aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

A) Enlem B) Yükselti
C) Nemlilik D) İnsan tahribi
E) Toprak yapısı **(Cevap C)**